

ЦОНЧО РОДЕВ
СКРИБОНИЕВАТА КОЛОНА
ИЗ ПИСМАТА НА ЛЕГАТ-
ПРОПРЕТОРА НА
ПРОВИНЦИЯТА ДОЛНА
МИЗИЯ СЕКСТ ПЛАВЦИЙ
МАНЦИН ДО ПРИЯТЕЛЯ МУ
ГНЕЙ ЮЛИЙ ГАЛБА В РИМ

chitanka.info

Прощавай, скъпи приятелю, че писмото ми ще има такъв ужасен вид. Пиша го в колесницата, която ме отвежда към провинцията ми, а друсането не само разваля моето настроение, но и непрекъснато кара восьчната плочка да подскача на коленете ми. А нямаше да измъчвам и тебе, и себе си така, ако не бързах да ти кажа: ти напразно ме ублазяваше, Юлий, тази Долна Мизия е ужасна страна. Може би, ако не бях преуморен от бързането — нали знаеш, че Цезар не ми позволи да пътувам с Четвъртия Флавиев легион, който идва на мястото на „Чучулигите“, а настоя да изпреваря разбития отвъд Истрос^[1] легион — та, казвам, ако не бях преуморен от бързането, може би щях да открия никаква първична красота в гледката около мене. Но сега мен се струва... С една дума, аз с цялото си сърце съм там, при тебе, във Вечния град. Впрочем аз наистина успях да изпреваря „Чучулигите“. Снощи настигнах онова, което е останало от тях. Ах, скъпи приятелю, това беше наистина тъжна, много тъжна гледка. Киприда ми е свидетел, че те съвсем не приличаха на бляскавите легионери, които сме свикнали да гледаме на триумфите. Представяш ли си — от целия легион надали са останали повече от една кохорта; петстотин окъсани, прашни, мръсни, покрити с кървави превръзки и сломени от поражението воини — това е всичко, което се е спасило от клането. Те крачеха уморено, отпуснато, в грозна и страшна върволица, а песента, която се насилаха да пеят, още звънти като кошмарен рев в ушите ми. И като си помислиш само, че Цезар е заповядал да разпитам един по един тези клетници... Трябва да спомена, че в тази зловеща колона не липсваха и странности, приятелю. В самия ѝ край четири мършави, измъчени от усилие и недояждане коня бавно влачеха една четириколка колесница, а в нея — натрупани едва ли не един върху друг — лежаха, поклащаха се и пъшкаха тежко ранените легионери. Ще кажеш: нищо чудно — разбита войска, ранени воини. Чудното беше не в ранените, Юлий, а в колесницата. Кълна се в Юпитера, тази колесница би направила чест на който и да е от нашите императори. Сама по себе си великолепно произведение на изкуството, всяко украсение по нея издаваше ръката на първокласен майстор. Вени за украса и като ръкохватки — стояха две фигури на тигрици, стъпили с едната си лапа върху глава на вълк; тези фигури също блестяха от позлата. А на самия кош висяха три щита; всеки един от тях би бил достоен за самия Вулкан, бога на ковачите... Навярно ти още не си

получил предишното ми писмо, а аз отново сядам да ти пиша. Защото днес се случи нещо, което безкрайно ме развълнува. О, сякаш виждам усмивката ти! Почакай, почакай, в същност няма нищо необикновено. Просто срещнах един странен, поразителен човек. Но нека не изпреварвам събитията и да ти пиша поред. Кълна ти се в Минерва — всичко ми стана ясно още от разпита на първите десетина легионери. *De mortuis aut bene, aut nihil* („За мъртвите се говори или добро, или нищо“), но цялата работа се дължи на глупостта на стратега на преторианска гвардия Корнелий Фукс. Нашият Пети легион, или както още го наричат „Чучулигите“, бил добре въоръжен и добре подгответен. Но Корнелий постъпил като дете — за него, изглежда, походът е бил нещо като детска игра и като слепец вкарал легиона в хитрата засада на варварите. Когато разбрал грешката си, било вече късно. Враговете нападали отвред, многобройни като мравки и свирепи като леопарди. Легионерите се сражавали яростно, но всичко било напразно — паднал Корнелий Фукс, паднали и другите началници, варварите завладели сребърния орел на легиона, а коортите се стапяли една по една. Когато всичко било вече загубено и битката се превърнала в клане, изведнъж се появил един прост центурион^[2], някой си Скрибоний, който повторил подвига на Публий Корнелий Сципион при Кана — той съbral останалите живи, на брой около една коorta, образувал с нея триъгълник, качил се на бойната си колесница (същата, която ти описах в предишното си писмо; представи си, тя би била украса за Цезаря, а принадлежала на един центурион!) и като застанал сам на върха на триъгълника, успял да ги изведе от обкръжението. И днес денят започна като предишните. Един след друг при мен се явяваха легионерите, повтаряха едно и също, тормозеха ме с отвратителната миризма на престилките си, която упорито проникваше до ноздрите ми, въпреки кърпичката, напоена в лавандулово масло. И тогава стана невероятното. Номенклаторът извика от вратата:

— Центурионът Скрибоний! — А добави по-ниско, за да го чуя само аз: — *Hic est* (Този е). Повдигнах очи. Без да си давам сметка, отдавна бях очаквал срещата с този неизвестен центурион, показал изключително мъжество и умение, чието име бе станало вече легендарно между Хемус и Истрос. В този момент от вратата един

спокоен и самоуверен глас поправи номенклатора, сякаш даваше и нему, и мен урок по добро държане:

— Марк Скрибоний Флак.

След гласа се появи и човекът. Признавам, скъпи приятелю, останах поразен. Така поразен би останал и ти, ако беше на мое място, въпреки славата ти на човек, който на нищо не се учудва — на вратата не застана нито легионер, нито гражданин, нито бог, а по-скоро един чистокръвен патриций, с осанка на гладиатор. Представи си един мъж между четиридесет и петдесет години, който няма нито грам тълстина по тялото си, висок не по-малко от шест стъпки и половина, с бронзово загоряло лице и царствена стойка на главата, облечен не в кожена престиилка, не и в хламида, а във великолепна пурпурна туника с изvezани по нея златни птици, която не може да скрие атлетическата му мускулатура. Ето това беше Скрибоний! Докато го гледах прехласнато, той без никакво смущение прекрачи към мене, вдигна ръка за приветствие и изрече:

— Поздрав на легат-пропретора^[3] Плавций Манцин!

Неволно станах на крака, за да го посрещна. Защо? — Просто не мога да си обясня. Аз знаех и продължавам да зная, че той е прост центурион, но мога да се закълна, че е преоблечен патриций, и то патриций от много поколения, защото у него изobilствуват неща, които не се научават, а се придобиват с кръвта на предците. Не го разпитвах — с ТОЗИ ЧОВЕК разпитът би изглеждал смешен. Поканих го да седне и като призовах силите си, за да не бъде държането ми под неговото, заговорих. Заговорих му за битката, за грешката на Корнелий Фукс и за неговия, на Скрибоний Флак, подвиг. Той отговори с кимване на глава и в този жест нямаше нито триумфално самоизтъкване, нито лицемерна скромност, а просто потвърждение на фактите. Тогава му казах за заповедта на Цезаря да се разтури легионът на „Чучулигите“ и за пълномощията ми да постъпя с легионерите с най-голяма строгост и колкото и да се стараех, в гласа ми звучаха тонове на извинение. Той отново кимна — явно не беше очаквал Цезар да им пее епиникия.^[4]

— Но ти си герой — добавих аз. — С властта, която ми е дадена, и в името на справедливостта аз съм готов да направя всичко за тебе. Мога да те увенчая с лаври и да предизвикам чествуването ти в Рим и в империята като герой. Мога от поражението да изкова твоя триумф. И знаеш ли какво ми отговори този човек?

Той се усмихна снизходително и отвърна просто:

— Tamen est laudanta voluntas („Свободата е по-достойна от похвалата“).

Възкликах удивено. За каква свобода говореше той, щом предлагах в краката му всичко, което може да се даде на един смъртен: слава, богатство, щастлив живот, безсмъртие? Има ли нещо по-достойно за римлянина?

— Да, има — каза той. — Да живее съобразно с природата си.

— Именно — побързах да се заловя за думите му аз. — С твоя подвиг ти разкри природата са и трябва да живееш съобразно с нея.

Разбиращ ли, приятелю, какво беше станало? Аз, ликвидаторът на „Чучулигите“, молех този центурион да го увенчая със слава, а той, който трябваше да бъде моя жертва и да се гърчи в ръцете ми, упорствуваше да ми отказва и да възпира поривите ми. И той го правеше, честна дума, правеше го с царствено великолепие.

— Някога — рече той — и аз живеех с мечти да извърша подвизи, достойни за легендарните герои. Трябваше да минат много години и да посребреят косите ми, за да разбера, че всичко това е суета и безсмислие.

— Нима един щастлив живот представлява суета и безсмислие?

— Мъдреца е казал: „Щастлив може да се нарече оня, който нито желае нещо, нито се бои от нещо.“

— А радостите и удоволствията, които може да даде богатството?

— Пак мъдреца отговаря: „Както ние ловим зверовете с труд и опасност за себе си и дори и когато сме ги уловили, тяхното притежание ни причинява беспокойство, защото те често разкъсват господарите си, така е и с големите удоволствия — те достигат дотам, че стават голямо зло и сами ни улавят, след като са били уловени от нас.“

Да ти призная, Юлий, аз разбрах, че този човек ми отговаря с думите на някой философ, но аз винаги съм имал вродено отвращение към философите и затова нито отгатнах школата му, нито посмях да го попитам за нея. Затова промених неизгодния за мене разговор и започнах да го разпитвам за желанията му. Предложих му земя и роби; да го направя жрец или да му дам каквато и да е висока длъжност. На всичко това той отговори с усмивка и с поклащане на глава.

— Какво искаш тогава? — кипнах аз накрая.

— Искам да оставя диря след себе си — отвърна той. — Всичко, което ние вършим и което сме свикнали да хвалим, е пустота. Истинска диря оставя онзи неизвестен труженик, който оре земята, за да ни даде хляба, който от простата глина създава стройната амфора, който от ненужния камък построява прекрасен дом. Когато от нас не ще остане нито пепел, нито спомен, делото на неговия труд ще съществува, ще радва хората и ще им служи, защото в труда си той е вложил частица от душата си. Ето такава диря искам да оставя и аз след себе си.

— И ти смяташ...

— Да. Аз пролях много кръв през живота си. Сега искам да създам с ръцете си нещо честно, да допълня с нещо красотата на природата. И ако само един човек почувствува радост пред творбата на ръцете ми, аз ще мога спокойно да повторя за себе си думите на Вергилий: „Пътя, на мен отреден от съдбата, живях и изминах.“

Все пак накрая той не можа да откаже един личен дар от мене — златния ми пръстен. Взе го, замислено погледа фигуранта на Фортуна, гравирана върху темата, кимна и рече със своята странна усмивка:

— Богинята на съдбата. Трябваше да извърша безброй глупости, да пропилия много години, за да се срещна със съдбата си, с истинската си съдба...

И с тези чудновати думи постави моя подарък върху пръста си. Чух, че този необикновен човек, приел и още един подарък. От онези, шепата „чучулиги“, които той е спасил от капана на варварите. Полюбопитствувах да го видя. О, приятелю, трябва наистина да е безкрайна благодарността на тези нещастници! Защото те, изхвърлените на улицата голтаци, вероятно са събрали и последните си мизерни аспри, за да ги превърнат в този удивително красив — в символичен! — дар. Един меч, приятелю. Един меч със златни апликации и с по шестнадесет скъпоценни камъка от всяка страна. Колцина са мъжете, достойни за този меч? Като напрягам мисълта си, аз изброявам само Леонид, Епаминонд, Александър, Юлий Цезар, Анибал и... Марк Скрибоний Флак...

Прости ми, скъпи приятелю, че и това писмо ще бъде посветено на Скрибоний Флак. Какво да правя — аз съм изцяло под обаянието на този странен човек. Където и да се намира, в каквото и положение да

го поставиши, той винаги ще се отличава с царствеността на своето държане, с изтънчеността на обноските си. С простотата, с която е лежал във войнишките землянки, той се държи в атриума^[5] на моята резиденция, така би се държал и в триклиниума^[6] на самия Цезар. И като помислиш само, че подобен човек е решил да се отдае на каменоделство... Най-напред отгатнах възрастта му. Той е само на 36 години, макар лицето му — поради войнишките несгоди и философските размисли — да е по-старо. Ето как разкрих годините му. Веднъж той спомена, че четири години след като свалил претекста^[7], постъпил в легиона на „Чучулигите“, а друг път — че му оставала само една година, за да получи уволнителните си пари. Ergo, той е станал легионер на 21 години, служил е 15 във войската и сега е на 36. Не се присмивай на детинските ми сметки — всичко, свързана с личността на този човек, ме интересува дълбоко. Обърнах му внимание, че постъпването му в легиона съвпада с годината, когато императорът изгони философите от Рим. Тогава той се засмя и призна, че точно това го накарало да смени тогата с ризницата — следователно още тогава не е бил чужд на философията... Но той спомена „тогата“, разбираш ли? Значи не съм се лъгал, като предполагах, че не е нито прост легионер, нито „*homo novus*“^[8], а че в жилите му тече кръв не по-малко благородна от твоята или моята. Какво научих още за него? Изbral Петия легион, защото му харесало името „чучулиги“. Участвувал абсолютно във всички сражения на легиона и по гърдите му има белези, които биха накарали всеки друг римлянин да креши от гордост. Бил се срещу дани, сармати, роксалани и какви ли още не. Станал центурион в похода срещу сарматите преди три години. Защо поверили именно нему центурията? На този въпрос той пак отвърна с една от замислените си усмивки: неговата философия повелявала човек да прави всичко добре, примерно, независимо от това, къде го отвеждала Фортуна. Живее скромно. Като ветеран той би могъл да има големи привилегии, а очевидно разполага и с достатъчно пари. Но той се задоволява с една малка къщичка в края на града. Няма роби и твърди, че не желае да има. За дома му се грижи един волноотпуснат грък, доколкото разбирам — също философ... Приема с радост разтурянето на легиона. Това според него му връщало свободата и му давало възможност да се отдае на занятието, към което винаги се бил стремял.

— Каменоделство — отговори той без никаква шега на въпроса ми.

— Но не всеки има длетото на Фидий, Скопас или Праксител!

— Разбира се. Аз и не гледам толкова високо. Ако придобия толкова умение, че да направя една красива колона — за мен ще бъде напълно достатъчно. Ако не — ще се задоволя да дялам камъни за строеж.

— И за какво ще ти служи всичко това?

— *Ad vitam aeternam* („За вечен живот“). Тези камъни ще съществуват и ще бъдат полезни много столетия, след като никой няма да помни нито легиона на „Чучулигите“, нито центуриона Марк Скрибоний Флак, нито даже Цезаря...

Той ми разкри философията си. Ще се помъча да ти я предам просто, може би дори вярно, с една дума — така, както я разбрах. Скрибоний вярва в природата, в нейната мъдрост и красота. За него мъдростта и красотата се крият във всяко творение на природата. Тя не твори нищо грозно и безсмислено — хлябът се напуква в пещта, но именно тези пукнатини най-много се харесват на хората; маслините гният, но тъкмо от гниенето те придобиват великолепния си вкус. И ако все пак има грозни и безсмислени неща, те не са дело на природата, а на онези извратени човешки мозъци, които не желаят да живеят съобразно с нейните закони. И така върховният закон за човека е да живее в съгласие с природата; върховният му стремеж — да се отдае на занятие, което му е достойно и полезно; крайната му цел — да спомогне с нещо за усъвършенстването и украсяването на света. Най-голямото благо за човека са трудът и плодовете на честния труд — те единствени го приближават към безсмъртието. Това е накратко учението, което Скрибоний изповядва. Съгласи се с мене, приятелю, че като философия то не е лошо. Но да го прилагаш на практика? Да подчиниш на него живота си? Повече от два месеца не съм ти писал и ето, тук е вече есен. Знаеш ли, Юлий, есента в Долна Мизия съвсем не прилича на прелестната прохлада в Остия или Анций... Тук климатът е суров и кара човека да мисли повече за работата и ежедневието, отколкото за поезия. Радвам се, че ме питаш така настойчиво за „моя“ центурион. Това ми показва, че и ти споделяш поразителното впечатление, което този човек прави върху мене. В същност мога да ти кажа твърде малко. Няколко дни след последното ми писмо до тебе той

ми поиска на заем десетина роби и се загуби с тях из планината. През цялото това време нямах никаква вест нито от него, нито от тях. Едва онзи ден робите ми се завърнаха. Аз естествено ги разпитах за работата, която са вършили. Ясно е — Скрибоний не смята да се задоволи само с хубави думи и пищни фрази; той наистина се е заловил за каменоделството. Те пребродили планината, търсейки мрамор, който тук не се среща особено често. Най-сетне намерили едно находище. Е, разбира се, не е като мрамора на Карара, но все пак е достатъчно добър за който и да е ваятел. Та, с помощта на робите, Скрибоний отсякъл един голям мраморен къс с продълговата форма и с хиляди мъчинотии го пренесъл дотука. Днес ме посети и самият Скрибоний. За бъдещите си планове отговаряше с нищо незначеща усмивка. Беше дошъл при мене с молба — робите, с които бе скитал из Хемус, били пожелали да останат при него (съобщение, което никак не ме изненада) и той ме молеше да ги откупи. Подарих му ги веднага — какво са една дузина роби за мен, Секст Плавций Манцин? Той обаче отказа подаръка. И стана така, че аз, богаташът и легат-пропреторът, сключих една сделка, която би накарала да се пукне от завист който и да е римски търгаш: срещу робите аз получих чудната колесница на Скрибоний, която, мисля, ти описах в едно от писмата си. Не ме упреквай, скъпи Юлий, не проявих користолюбие. Приех я като цена на робите (на които впрочем той веднага върна свободата, а те доброволно останаха при него!) само защото Скрибоний ми заяви, че така или иначе колесницата му е станала излишна и че ако не я приема, ще я изостави. Този човек продължава да ме удивлява. Да, този човек продължава да ме удивлява. Няколко дни след като направихме онази необикновена сделка, Марк Скрибоний Флак натоварил мраморния си къс и без да ми се обади, се отправил — придружен от освободените си роби — на далечен път. По-късно научих, че за свое поселище изbral Дуросторум — онзи северен град, изграден на брега на Истрос, който е един от най-предните ни постове срещу нашествията на варварите. Защо е изbral Дуросторум? Привлякла го е чудната гледка на великата река? Или е искал да бъде по-далече от мене? Но защо? Стигнах дотам, че аз, легат-пропреторът, предприех дълго пътешествие, за да отида при него, новия каменоделец. Нарекох се, че предприемам обиколка из провинцията, а се отправих направо там, в Дуросторум. И веднага заповядах да ме отнесат при Скрибоний.

Щастлив, истински щастлив — ето как го заварих. Мръсен, покрит от главата до нозете с прах, но с искрящи от доволство очи, той беше цял погълнат от работата си. Погледах го, преди той да ме забележи. Във всяко негово движение, в цялото му същество имаше толкова неподправен възторг, че аз неволно се запитах — дали пък в думите му, които преди посрещах с нескривано недоверие, да е имало мъдрост, която не съм можал да оцена? Поговорихме. Както казваше и по-рано, той се бе заловил да дяла колона и дори вече с помощта на един ловък елин я беше очертал в мраморния блок. Но за разлика от обикновената практика, той бе решил да направи колоната и капитела от един-единствен мраморен къс. Беше много сърдечен, но толкова често поглеждаше към камъка си, че аз не се реших да го отделям дълго от работата му... Целият град говори само за Скрибоний. От сутрин до вечер дворът му е пълен с мръзнец и треперещ народ, който се тълпи не толкова, за да гледа майсторството му, колкото да слуша неговите беседи. Не се учудвам. Щом като аз, Секст Плавций Манцин, останах доброволно да прекарам зимата в този леден Дуросторум само за да бъда по-близо до „моя“ центурион... Преоблякох се в проста хламида, закрих главата си в качулка и отидох да го видя и да чуя една от беседите му. Сега не е трудно човек да остане непознат — тук е зима, лята и мразовита, каквато не съм виждал и в Галия, и всеки се старае да натрупа върху себе си колкото дрехи има... Но въпреки студа около колоната на Скрибоний имаше толкова много хора, че аз с мъка можах да видя и него, и творбата му. Колоната му е в същност вече готова — стройна, гладка и полирана като метално огледало, но Скрибоний продължава да работи върху нея — ту изглежда невидими гривини, ту човърка нещо по капитела... От неспирния труд и несгодите — цяла зима е работил на открито — той е отслабнал, лицето му се е удължило, но очите му греят още по-блъскаво, още по-жарко. Разбира се, послушах и беседата му. Впрочем това не би могло да се нарече беседа. През цялото време той не прекъсва работата си, но същевременно разговаря с хората в духа на онази философия, за която ти писах преди няколко месеца. Слушателите и учениците му (защото не е тайна, че той вече има и ученици) са предимно от простолюдието: роби, волноотпуснати, бедняци и скитници, занаятчии. Наблюдавах ги с интерес. И знаеш ли какво разбрах? — Неговата философия в същност е предназначена за тях, бедняците и робите, а не за нас,

навикналите да изискваме и получаваме. Тръгнах си и дълго размишлявах над въпроса — кое в този човек кара хората да го слушат и да му вярват. Не беше лесно да намеря отговора. И все пак ми се струва, че истинският отговор е този: хората вярват на Скрибоний, понеже за него не може да се каже както за повечето философи и проповедници: „*Sapit nequicquam, qui sibi ipsi non sapit*“ („Напразно е мъдър този, който не е мъдър за себе си“). Да, всичко у Скрибоний е в дълбока и пълна хармония с философията му. Той има славата на герой, а се задоволява с простото занятие на каменоделеца; разполага с достатъчно пари, за да се отдае на безсмислено и празно съществуване, но предпочита да работи, да остави нещо „за света и за хората“; добродетелта и човечината са основата на живота му. На такъв човек не може да не се вярва, защото за него няма разлика между думите и делата... И все пак има нещо, което смущава и мен, и слушателите му. Това е неговата колона, която всички в града наричат „Скрибониевата чудатост“. Не че е грозна или лошо издялана не. Тя би била достойна за Акропола или Палатин. В нея смущава ненужността ѝ. Ако беше предназначена за някой храм или сграда, тогава щеше да бъде друго. Но така, направена заради самата себе си? Колкото и да мисля за това, не мога да намеря отговора. Че Скрибоний има някакво основание, за да я работи, в това не се съмнявам — той не е човек, който да не вижда вътрешния смисъл на начинанието си. Дали колоната за него е изява на красотата, изпълваща душата му? Или пък може би чрез нея той се стреми да привлече слушатели? Пиша ти съвсем набързо, скъпи приятелю, само колкото да ти съобщя една новина, която ме покруси. Марк Скрибоний Флак, „моят“ центурион, философът каменоделец, е мъртъв. Умрял през нощта или рано тази сутрин; умрял така, както бе познат на хората — с длето в ръка. Първите ранни гости в двора му го намерили вкочанен, облегнат на колоната си, с доволна усмивка, застинала на посинелите устни... НА СЛЕДНИЯ ДЕН никак не ще преувелича, Юлий, като ти кажа: целият, абсолютно целият град беше на погребението. И проля река от сълзи. Мислех, че това ще бъде едно хубаво, но все пак обикновено римско погребение. Но то — неочеквано и за мене — се оказа толкова необикновено, колкото необикновен беше и самият покойник. И затова ще ти го опиша накратко. Гражданите на Дуросторум погребаха Скрибония в оловен саркофаг, според обичая обилно намазан със синя

боя. Беше странен този мъртвец: носеше хламида на каменоделец, ръката му се красеше от пръстен на благородник, до бедрото му лежеше меч на пълководец, а на лицето му бе застинала усмивка на мъдрец... Едва го положиха в гроба и аз започнах надгробното слово, когато един от присъствуващите — бедняк някакъв — се улови за сърцето, срина се на земята я след секунда беше мъртъв.

— Това е Милтокитес — рече някой. — Ученикът на Скрибоний...

Приближих. Да, това беше Милтокитес, тракиецът, бившият мой роб, един от десетте, които „продадох“ на Скрибоний срещу колесницата му. И се чух да казвам:

— Положете го в гроба. Той има право да съпроводи своя учител!

Погребаха и Милтокитес — скромно, без тържественост, но отново с много сълзи. Не успях да довърша словото си. Вместо това, като се сетих пак за колесницата, аз се поддадох на чувството и случайното си хрумване и заповядах:

— Сторете път! Скрибоний ще пътува към подземния свят както му подобава — със СВОЯТА колесница!

Хората се отдръпнаха, като ме гледаха с широко отворени очи. (По-късно научих причината за смайването им: без да подозирам, аз съм спазил погребалния обред на траките). Кимнах на кочияща си. Той шибна конете — онези бели като лебеди четири коня, които ти описах в едно писмо, — те полетяха напред заедно с колесницата и се сгромолясаха в дълбокия гроб. И така Скрибоний го няма вече. Останаха само споменът за него и колоната „Скрибониевата чудатост“. Много мислих какво да направя с тази колона. Искаше ми се да я прибера в имението си в Рим за спомен от този човек — най-странныя и най-възвишения, който съм срещал. Отказах се — стори ми се, че така бих извършил престъпление спрямо него. И ето какво реших. Заповядах да изпишат на колоната онзи стих на Вергилий, който веднъж чух от него „Пътя, на мен отреден от съдбата, живях и изминах.“ После наредих този чудноват паметник да се постави над гроба на покойника. Често спирам пред белия камък на „Скрибониевата колона“ и дълго и благоговейно го наблюдавам. И струва ми се, че едва сега разбирам налудничавите наглед думи на този странен мъдрец — да, камъкът ще остане и ще продължава да краси

света много столетия, след като никой не ще си спомня, да речем, за мене, Секст Плавций Манцин, легат-пропретор и заместник на Цезаря в провинцията Долна Мизия...

ПОСЛЕСЛОВ, ПИСАН В 1969 ГОДИНА

През ноември 1968 година в Силистра — античния Дуросторум — бе направено важно археологическо откритие. При изкопните работи за нова сграда строителите попаднаха на древно римско погребение. Извиканите археолози предприеха бързи спасителни разкопки. Находката беше посвоему уникална: не толкова с богатството и красотата на намерените предмети, колкото с необикновеността на погребението. Противно на римския обичай, заедно с покойника е била „погребана“ и колесницата му — хвърлена в изкопа заедно с четирите й живи коня. Близо до нея бе намерен и скелет на мъж, навярно роб, без никакъв погребален инвентар. Самият покойник, може би знатен римлянин, бе открит в оловен саркофаг. Скелетът, лошо запазен, имаше дължина 182 см. При него археолозите намериха един толкова богато украсен меч, че с право го нарекоха „шедьовър на античността“, намериха и един массивен златен пръстен с гема, на която е изобразена Фортуна — римската богиня на съдбата. Само колоната „Скрибониевата чудатост“ не бе намерена.

[1] *Истрос* — древното име на река Дунав. ↑

[2] *Центурион* — стотник. ↑

[3] *Легат-пропретор* — римски управител на провинция. ↑

[4] *Епиникия* — победна песен. ↑

[5] *Атриум* — вътрешен двор с колони в римска къща. ↑

[6] *Триклиниум* — трапезна стая с три легла (римляните се хранели легнали). ↑

[7] *Претекст* — тога, носена от свободнородените до 17-годишна възраст. ↑

[8] „*Homo novus*“ — „нов човек“, т.е. без потекло, парвеню. ↑

Разказът е публикуван в списание „Космос“, брой 2 от 1969 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на **Моята библиотека** и нейните всеотдайни помощници.

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.